

قواعد خصوصی باب افتعال

قواعد جوازی: مستطیل با خطوط نقطه چین

قواعد وجوبی: مستطیل با خطوط ممتد

فاء: ص، ض، ط، ظ ← تاء باب طاء
 اصْتَفَى ← اصْطَفَى؛ اِطْلَعَ ← اِطْلَعْ
 فاء: ص، ض ← ادغام طاء به فاء مرجوح است.
 اصْتَبَرَ ← اصْطَبَرَ (وجوباً) ← اصْبَرَ (جوازاً)
 فاء: ظ ← ادغام طاء به فاء و فاء به طاء مرجوح است.
 اِظْلَمَ ← اِظْلَمَ (وجوباً) ← اَظْلَمَ (جوازاً)

فاء: همزه ← غالباً همزه در تاء ادغام نمی شود.
 اِتَّمَّ ← اِئْتَمَّ (قاعده ۱ تخفیف)
 به خلاف
 اِتَّخَذَ ← اِئْتَّخَذَ

فاء: عله (و، ی) ← ادغام عله در تاء باب
 اوْتَحَدَّ ← اِئْتَّحَدَّ
 نکته: برخی کلمات دو وجهی اند.
 اِئْتَسَرَ ← اِتَّسَرَ، اِئْتَسَرَ

فاء: د، ذ، ز ← تاء باب دال
 اِدْتَرَكَ ← اِئْتَرَكَ
 فاء: ذ ← ادغام ذ به د و د به ذ جایز است.
 اِدْتَكَّرَ ← اِئْتَكَّرَ (وجوباً) ← اَدْتَكَّرَ (جوازاً)
 فاء: ز ← ادغام د به ز جایز است.
 اِزْتَجَرَ ← اِئْتَجَرَ (وجوباً) ← اَزْتَجَرَ (جوازاً)

فاء: ث ← ادغام ثاء به تاء و تاء به ثاء
 اِثَّارَ ← اِئْتَارَ، اِثَّارَ
 فاء: س ← ادغام تاء به سین مرجوح است.
 اسْتَمَعَ ← اِئْتَمَعَ

اِفْتَعَلَ

عین: یکی از ۱۰ حرف «زدست» ← ادغام تاء به آن حرف به دو صورت:
 ["زدست": ز، ذ، ض، ظ / د / س، ث، ص / ت، ط]
 ۱. انتقال حرکت به ماقبل:
 اِخْتَصَمَ ← اِخْتَصِمَ ← اِخْتَصِمَ ← اِخْتَصَمَ
 ۲. حذف حرکت و دفع التقاء ساکنین با کسره:
 اِخْتَصِمَ ← اِخْتَصِمَ ← اِخْتَصِمَ ← اِخْتَصِمَ
 اِخْتَصَمَ ← اِخْتَصِمَ
 اِخْتَصِمَ ← اِخْتَصِمَ، اِخْتَصِمَ
 در دال و صاد رایج است و در بقیه نادر. استثناء: در مضاعف جاری نمی شود: امتد.

عین: واو و فعل در معنای مشارکت ← اعلال نمی شود.
 اِزْدَوَّجَ ← اِزْدَوَّجَ ×
 به خلاف اِعْتَوَّدَ ← اِعْتَوَّدَ

نکته: در تعارض بین قاعده وجوبی و جوازی، فقط وجوبی اجرا می شود. مثلاً اگر «وسع» به باب افتعال برود، می شود: اِتَّسَعَ، يَتَّسَعُ، اِتَّسَاعَ. اما نمی توان گفت: وَسَعٌ، وَسَعٌ، يَوْسَعُ، يَوْسَعُ - وَسَاعٌ، وَسَاعٌ. (صفحه ۱۶۷، پاورقی ۵)